

Controverse privind politicile de evaluare, depreciere și contabilizare a fondului comercial

■

Niculae Feleagă

Profesor universitar doctor

Liliana Feleagă

Profesor universitar doctor

Academia de Studii Economice București

Abstract. *In some of the continental European countries (e.g. France), there is a necessity to make a clear distinction between the legal issue of commerce fund (fonds de commerce, in French language), and the related accounting concept represented by goodwill. Fonds de commerce represents a set of movable and immovable goods with a common destination, therefore having a unique legal status. Goodwill is an intangible asset item that is placed within the Balance Sheet. It holds together all the fonds de commerce elements which finally form a subset containing the following: (i) intangible assets; (ii) not evaluated, nor separately recorded; (iii) purchased, but not internally created; (iv) which compete for the maintenance and further development of the company's activity potential. The goodwill issue appears very often within the consolidated accounts. A commercial relationship between the parent of a group and one of its subsidiaries may appear either through the creation of a new enterprise (initiated by the group leader), or by acquisition of already existent business. In this second case, we are talking about a business combination. The acquired goodwill is mentioned in the Balance Sheet, amongst non-current intangible asset items. The internally generated goodwill is not recognised within the Balance Sheet. Goodwill may be stated as the difference between the acquisition cost and the percentage belonging to the buyer within the fair value of the assets, liabilities and contingent liabilities identifiable acquired. In the advanced accounting systems, goodwill is no longer amortized. His useful life is undefined, but not unlimited. The fact that is no longer amortized determines an annual depreciation test. Such a depreciation test is meant to evaluate the goodwill on the basis of present cash flows.*

Key words: internally generated goodwill; purchase method; intangible assets with indefinite useful lives; goodwill should be tested for impairment; recoverable amount.

■

1. Introducere

În unele țări europene de drept scris se face distincție între fond de comerț și fond comercial. Ansamblul constituit din fondul de comerț este un bun necorporal de natură comercială și supus regulilor juridice. Din punct de vedere al dreptului contabil: (i) elementele corporale ale fondului de comerț figurează în bilanț în mod individual și sunt clasificate după natura lor; (ii) elementele necorporale ale fondului de comerț se împart în două grupe:

unele sunt contabilizate și evaluate în mod distinct și figurează în mod individual în bilanț, fiind clasificate după natura lor; celelalte nu sunt individualizate și sunt reunite într-un ansamblu, numit fond comercial, noțiune contabilă care figurează în bilanț. Fondul comercial este constituit din elemente necorporale, inclusiv dreptul la contract, adică suma vărsată sau datorată locatarului precedent, pentru transferul la cumpărător a drepturilor ce rezultă atât

din convenții, cât și din legislația referitoare la proprietatea comercială, elemente necorporale care nu fac obiectul unei evaluări și unei recunoașteri separate în bilanț și care concurează la menținerea și la dezvoltarea potențialului activității întreprinderii (Lassègue, 1998).

Evaluarea

Din motive de prudență, elementele nu sunt admise în fondul comercial decât dacă ele au fost achiziționate și nu au fost create și dezvoltate în contextul activității întreprinderii. Procedând astfel, se dispune de o bază de evaluare fiabilă. Totuși, se manifestă dificultăți generate de faptul că reunirea elementelor în fondul comercial conduce la un efect de sinergie. Valoarea fondului comercial este mai mare decât suma valorilor elementelor sale luate separat și, mai mult, unele din aceste elemente nu au valoare deoarece ele sunt conectate la ansamblul întreprinderii. Uneori, se confundă acest supliment de valoare și fondul comercial însuși și se folosesc drept sinonime ale fondului comercial expresii precum supravaloare, diferență de achiziție și cuvântul de sorginte anglo-saxonă goodwill. Una din marile întrebări care se pune în contabilitatea fondului comercial este dacă acesta se amortizează sau se depreciază pe baza unui test? Altfel spus, fondul comercial este atins de o depreciere fatală și ireversibilă? Directiva a IV-a, precum și unele referențiale naționale (de exemplu, cel francez și cel românesc, dacă țara noastră se poate lăuda cu un astfel de produs normalizator) indică o intenție de a practica o amortizare rapidă (cel mult, pe o perioadă de cinci ani). Modul de depreciere devine mai dificil atunci când amortizarea nu conduce la informații relevante și fiabile. Dificultatea vine și din faptul că fondul comercial trebuie luat ca un ansamblu, dar diferitele elemente care îl compun au statute foarte diferite. Unele au o valoare obiectivă, constatată prin informațiile oferite de piață. Altele se bucură de o protecție juridică, limitată sau nu în timp. În sfârșit, altele sunt afectate de consecințele uzurii morale și se depreciază, în timp, prin efecte care nu pot fi evitate. Pentru aceste aspecte controversate, doctrina este divizată. Referențialul contabil american și cel internațional au recurs la practica amortizării (pe 40 de ani în US GAAP și pe 20 de ani, prezumția fiind totuși criticabilă, în contextul aplicării, în multe țări, a standardului IAS 22 Combinări de întreprinderi, standard abrogat actualmente). Normalizatorii americani au ajuns la concluzia că soluția cea mai relevantă și fiabilă este recursul la un test de depreciere, în vederea determinării pierderii de valoare (impairment). Normalizatorii internaționali au procedat la o soluție cvasiechivalentă, în dorința de a proceda la asigurarea convergenței între cele două referențiale recunoscute la nivel mondial. În fapt, răspunsul la controversalele remarcate în timp pentru amortizarea fondului comercial este legat de concepția bilanțului. Într-un bilanț de tip patrimonial (sub influență juridică), principiile de prudență și de independența exercițiilor incită la practicarea

amortizărilor și chiar la una rapidă. Dimpotrivă, într-un bilanț orientat spre gestiunea întreprinderii, principiul continuității exploatarei incită la înlocuirea amortizării prin efectele unui test de depreciere (o pierdere de valoare reversibilă, deci practica sistemului provizionării).

2. Contextul economic al analizei fondului comercial într-o contabilitate modernă

Fondul comercial este analizat în contextul mai larg al imobilizărilor necorporale și al problemei consolidării conturilor. O imobilizare necorporală este un activ nemonetar, identificabil, fără substanță fizică. Ea este identificabilă dacă: (i) este protejată prin drepturi legale sau contractuale; (ii) imobilizarea în cauză este separabilă.

Fondul comercial este tratat de standardul internațional de raportare financiară IFRS 3 Combinări (grupări) de întreprinderi și reprezintă partea neidentificabilă a plății efectuate de cumpărător, cu ocazia unei grupări de întreprinderi.

O imobilizare necorporală trebuie să fie recunoscută dacă, și numai dacă, este probabil ca entitatea care controlează activul să beneficieze de avantaje economice viitoare atribuibile bunului în cauză și dacă mărimea costului său este estimată de o manieră fiabilă. De asemenea, imobilizările necorporale generate intern trebuie să fie recunoscute, dacă ele respectă criteriile și condițiile enunțate anterior. Totuși, cheltuielile de cercetare, de constituire, de formare profesională sau de marketing nu trebuie să fie capitalizate la activ. În aceeași idee, mărcile, titlurile de ziare, listele de clienți, titlurile de publicații și fondul comercial, deci elemente necorporale create intern, nu sunt recunoscute niciodată în bilanț.

În conformitate cu standardul IFRS 3, orice operație care constă în gruparea de entități sau de activități în sânul unei singure entități care prezintă situațiile financiare este considerată operație de combinare (grupare) de întreprinderi. Această operație se aplică tuturor formelor de entități, indiferent de forma lor juridică. Utilizarea termenului de entitate și nu cel de întreprindere permite să se acopere, de asemenea, toate operațiile realizate între entități fără personalitate juridică. Cu titlu de exemplu, următoarele tranzacții reprezintă grupări de întreprinderi: reluarea datoriilor; cumpărarea unei părți a activelor nete aferente unei entități fără cumpărarea de titluri, cu condiția, totuși, ca aceste active nete să constituie una sau mai multe activități; cazurile rare de fuziuni între egali; tranzacțiile care realizează luarea în control a unei entități la o dată (data de achiziție) care nu ar corespunde datei transferului intereselor financiare; încheierea de contracte privind diferite elemente ce constituie împreună o activitate în sensul standardului IFRS 3, cum ar putea să fie cazul, de exemplu, al unor contracte de „outsourcing” (contract ce comportă vânzarea de mașini, transferul de salariați și de contracte în curs, totul constituind o activitate în sensul standardului IFRS 3) (PriceWaterhouseCoopers, 2006).

Noțiunea de grupare în sânul unei singure entități care prezintă situațiile financiare face referire la consolidarea prin integrare globală, în cadrul aceluiași joc de conturi consolidate.

De exemplu, asigurarea controlului unei activități care era anterior sub influență notabilă antrenează aplicarea consolidării globale pentru prima dată, începând de la data luării în control. Ar fi vorba, de asemenea, de un control exclusiv, în cazul unei întreprinderi aflate anterior sub control conjunctiv.

Invers, achiziția de către filiala unui grup a altei filiale a aceluiași grup (societate soră) constituie o grupare de întreprinderi în conturile consolidate ale filialei cumpărătoare (această combinație fiind o grupare între entități sub control conjunctiv) dar nu în conturile consolidate ale grupului, cele două entități (activități) fiind deja regrupate înaintea tranzacției, în aceste conturi consolidate ale grupului; în acest caz, este vorba despre o tranzacție internă grupului pentru care efectele asupra conturilor consolidate trebuie să fie neutralizate.

Conform standardului IFRS 3, noțiunea de activitate acoperă un ansamblu integrat de operații și de active care sunt conduse și gestionate în vederea procurării unui randament investitorilor sau a unei reduceri de costuri sau a altor avantaje economice directe și proporționale participanților.

3. Contabilizarea inițială a grupărilor de întreprinderi

Contabilizarea grupărilor de întreprinderi, vizate de aplicarea standardului IFRS 3, se realizează pe baza metodei achiziției și utilizării, în mod dominant, a valorii juste. Într-adevăr, toate grupările de întreprinderi, cu excepția cazurilor rare ale excluderii din câmpul de folosire a normei internaționale (grupările între entități sau activități sub control conjunctiv; grupările între entități care conduc la formarea unei asocieri în participație; grupările între întreprinderi care implică mai multe entități mutuale și grupări de întreprinderi prin contract unic, fără obținerea unei participații financiare), trebuie să fie contabilizate conform metodei achiziției. O grupare între entități mutuale ar fi definită ca o combinație în urma căreia cumpărătorul ar schimba participația sa într-o entitate mutuală sau cota sa parte în noua entitate, rezultată din operația în cauză. Schimbarea s-ar face contra unei participații în entitatea mutuală achiziționată. Grupările prin contract unic ar fi definite ca operații rare de combinații, în urma cărora: cumpărătorul ar obține controlul entității achiziționate, ca urmare a existenței de acorduri contractuale; în numele obținerii controlului entității achiziționate sau a activului său net nu ar fi fost plătit niciun preț de achiziție; cumpărătorul nu ar obține cotă parte în activul net al entității achiziționate, niciun procentaj de interese în aceasta, indiferent că este vorba despre data achiziției sau anterior respectivei date.

Metoda punerii în comun de interese (pooling interests) este interzisă de standardul IFRS 3, atât în cazul grupărilor care intră în câmpul său de aplicare, cât și al

combinațiilor între entități mutuale și al celor bazate pe contract unic, fără luare de participație financiară. Această interdicție nu se pare logică atât timp cât standardul anterior, IAS 22, cu aceeași denumire, a fost abrogat, fapt ce a impus renunțarea la politica de punere în comun de interese.

Metoda achiziției se aplică, în mod evident, și în cazul adevăratelor fuziuni sau fuziuni între egali (true mergers or mergers of equals).

Contabilizarea luării în control prin aporturi parțiale de active sau fuziuni este și ea fundamentată pe metoda achiziției, din moment ce operația influențează una sau mai multe activități, precum cele definite de standardul IFRS 3, iar metoda nu este în mod specific exclusă din câmpul de aplicare al acesteia. De altfel metoda achiziției se aplică și în situația luării în control a unei entități, atunci când aceasta intervine la o dată care nu corespunde datei transferului intereselor financiare.

Transferul de active realizat, în special, prin aport parțial de active sau fuziune, atunci când activele transferate nu constituie o activitate conform IFRS 3, se contabilizează prin repartizarea costului de achiziție al acestui grup de operațiuni și de active între activele și datoriile identificabile transferate, la prorata valorii lor juste la data de achiziție și fără înregistrarea unui fond comercial.

4. Modalitățile de punere în aplicare a metodei achiziției

Aplicarea metodei achiziției presupune o abordare care cuprinde șase etape principale: (i) identificarea cumpărătorului; (ii) determinarea datei achiziției; (iii) evaluarea costului de achiziție al titlurilor; (iv) identificarea și contabilizarea inițială a activelor, datoriilor și datoriilor eventuale ale întreprinderii achiziționate; (v) evoluția ulterioară a activelor și datoriilor achiziționate; (vi) contabilizarea fondului comercial și a excedentului din cota parte a intereselor cumpărătorului în valoarea justă a activelor, datoriilor și datoriilor eventuale achiziționate în raport cu costul de achiziție.

Identificarea cumpărătorului este esențială în măsura în care evaluarea activelor și datoriilor la valoarea justă se aplică numai în conturile cumpărătorului și numai la activele și datoriile întreprinderii achiziționate. Într-adevăr, metoda achiziției este pusă în aplicare luând în considerare punctul de vedere al cumpărătorului. Acesta cumpără active nete și contabilizează activele achiziționate, datoriile și datoriile eventuale asumate, inclusiv cele ce nu erau înregistrate înainte de către întreprinderea achiziționată. Evaluarea activelor și datoriilor cumpărătorului nu este afectată de operație.

Noțiunea de control utilizată în standardul IFRS 3, pentru a identifica întreprinderea cumpărătoare, este definită de aceeași manieră ca în standardul IAS 27 Situațiile financiare consolidate și individuale, adică puterea de a conduce politicile financiare și de exploatare ale unei entități, pentru a obține avantaje din activitățile sale.

Atunci când apar dificultăți pentru identificarea cumpărătorului, realizarea totuși a identificării presupune luarea în cont a următoarelor situații: (i) valoarea justă a uneia dintre entități este în mod evident mai mare decât a celeilalte: entitatea care are valoarea justă mai mare este probabil cumpărătorul; (ii) gruparea este remunerată în disponibilități, în alte active sau prin schimb de instrumente de capitaluri proprii: entitatea care remite aceste elemente de remunerare este probabil cumpărătorul; (iii) una dintre entitățile care este parte la grupare are puterea de a numi echipa conducătoare a entității rezultate din grupare: această entitate este probabil cumpărătorul; (iv) dacă gruparea este remunerată prin emisiune de instrumente de capitaluri proprii, entitatea care emite instrumentele este probabil cumpărătorul, cu excepția cazului de achiziție inversă.

Identificarea cumpărătorului în cazul unei achiziții inverse se face ținând cont că acesta este întreprinderea juridic controlată, din moment ce el are puterea de a conduce politicile financiare și de exploatare ale societății sale mamă, pe plan juridic, pentru a obține avantaje din activitățile sale. O achiziție inversă este realizată, în mod frecvent, pentru a obține de o manieră indirectă o cotare pe o piață sau un alt avantaj reglementar ca, de exemplu, utilizarea unei licențe. Achiziția inversă implică adesea entități de mărimi diferite, emitentul acțiunilor putând fi o entitate mai mică, dar deja cotate pe o piață sau deținătoare a unei licențe.

Atunci când o entitate nouă este creată pentru a primi, în contrapartida unei emisiuni de acțiuni, titlurile sau activitățile a două entități grupate, cumpărătorul este în acest caz, în mod obligatoriu, una dintre entitățile care se grupează și care exista în prealabil și nu noua entitate creată pentru a opera combinarea.

Data achiziției, care este și data intrării în perimetrul de consolidare, este data la care controlul unei atari entități este transferat cumpărătorului.

În ceea ce privește determinarea costului de achiziție al unei entități achiziționate, aceasta presupune calcul prin care se obține prețul de achiziție remis vânzătorului de către cumpărător, la care se adaugă costurile directe legate de achiziție.

Elementele care trebuie să fie contabilizate separat de fondul comercial sunt activele, datoriile și datoriile eventuale ale întreprinderii achiziționate ce corespund unor condiții. În schimb, contabilizarea separată de goodwill nu poate să se realizeze pentru activele eventuale. Condițiile generale de identificare a activelor și datoriilor întreprinderii achiziționate se referă la: (i) este probabil ca avantaje economice viitoare referitoare la activ să ofere beneficii cumpărătorului sau pe acesta din urmă să-l coste ieșirile de resurse necesare decontării obligațiilor; (ii) există o estimare fiabilă a valorii juste. În cazul unei imobilizări necorporale sau al unei datorii eventuale, trebuie îndeplinită numai condiția de evaluare fiabilă a valorii juste.

5. Consecințele utilizării metodei achiziției în planul aplicațiilor practice

Pe 1.07.N, societatea M a achiziționat 75% din acțiunile societății F, la un cost de 60.000 u.m. La data achiziției, bilanțul societății F, exprimat atât în valori istorice, cât și în valori juste, se prezenta astfel:

Bilanț	Valori istorice	Valori juste
Imobilizări necorporale	15.200	29.200
Imobilizări corporale	7.400	7.000
Alte imobilizări	4.000	3.800
Stocuri	33.000	27.800
Creanțe comerciale	30.000	30.000
Creanțe de impozit amânat	-	2.800
Disponibil	10.000	10.000
Total activ	99.600	110.600
Capitaluri proprii	58.000	64.000
Provizioane pentru riscuri și cheltuieli	1.000	6.600
Datorii de impozit amânat	40.000	40.000
Alte datorii	-	-
Total capitaluri și datorii	99.600	110.600

Analiza comparativă a valorilor prezentate evidențiază că evaluarea în valoare justă modifică sensibil valoarea elementelor înscrise în bilanț. Drept consecință, datoriile de impozit amânat nu mai există și, mai mult, se recunosc creanțe de impozit amânat.

Activul net contabil la data achiziției, evaluat la valoare justă, este de 64.000 u.m., adică: valoarea totală a activelor (110.600 u.m.) – provizioane pentru riscuri și cheltuieli (6.600 u.m.) – alte datorii (40.000 u.m.).

Societatea M a plătit 60.000 u.m. pentru a obține 75% din activul net contabil al societății F, ceea ce reprezintă $75\% \times 64.000 = 48.000$ u.m. Diferența între costul de achiziție și cota parte în valoarea justă a activului net al societății F ($60.000 - 48.000 = 12.000$ u.m.) reprezintă un fond comercial și se înscrie în activul bilanțului consolidat al grupului M.

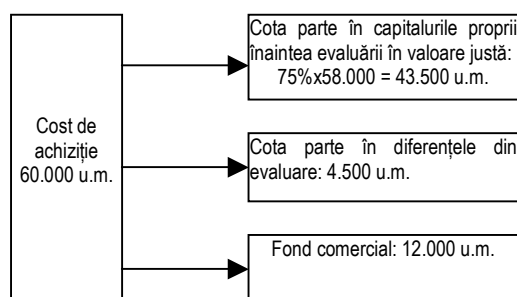
Achiziția societății F se regăsește în bilanțul consolidat al grupului M astfel:

Bilanț	Bilanțul societății M înaintea operației de grupare	Bilanțul societății F exprimat în valoare justă	Bilanțul consolidat după operația de grupare (M+F)
Fond comercial	-	-	12.000
Imobilizări necorporale	10.800	29.200	40.000
Imobilizări corporale	20.000	7.000	27.000
Alte imobilizări (1)	100.000	3.800	43.800
Stocuri	-	27.800	27.800
Creanțe comerciale	10.000	30.000	40.000
Creanțe de impozit amânat	-	2.800	2.800
Disponibil	18.000	10.000	28.000
Total activ	158.800	110.600	221.400
Capitaluri proprii	80.000	64.000	80.000
Interese minoritare (2)	-	-	16.000
Provizioane pentru riscuri și cheltuieli	18.800	6.600	25.400
Alte datorii	60.000	40.000	100.000
Total capitaluri și datorii	158.800	110.600	221.400

(1) În bilanțul individual al societății M, postul „Alte imobilizări” cuprinde titluri de participare F în valoare de 60.000 u.m. În bilanțul consolidat, titlurile de participare F sunt eliminate, deoarece valoarea lor este înlocuită cu cea a diferitelor elemente de activ și de datorii preluate de la societatea achiziționată.

(2) Interesele minoritare reprezintă partea ce se cuvine acționarilor minoritari în activul net contabil al societății F, adică $25\% \times 64.000 = 16.000$ u.m.

Se poate constata că valoarea costului de achiziție al titlurilor F este afectată astfel:

6. Principii și politici referitoare la contabilizarea fondului comercial

Fondul comercial se înscrie în bilanțul consolidat la o mărime egală cu diferența între costul de achiziție și cota parte ce revine cumpărătorului în valoarea justă a activelor, datoriilor și datoriilor eventuale identificabile achiziționate. Contabilizarea în activ se realizează la nivelul total al excedentului, chiar dacă unele dintre componentele acestui excedent (numit goodwill) nu constituie prin ele însele active. Într-adevăr, fondul comercial, care este măsurat ca o mărime reziduală, cuprinde elemente caracterizate astfel:

a) unele dintre ele constituie nucleul fondului comercial (core goodwill sau adevăratul excedent): este vorba despre acel goodwill al întreprinderii achiziționate luată separat și sinergiile așteptate între întreprinderea achiziționată și cumpărător, altele decât cele ce trebuie să fie luate în cont cu ocazia evaluării unor imobilizări necorporale identificabile; fondul comercial (adevăratul goodwill) al întreprinderii achiziționate luate separat cuprinde, dacă este cazul, activele necorporale achiziționate ce nu îndeplinesc criteriile de identificare în imobilizări necorporale separat de goodwill, capital uman etc.

b) alte elemente se regăsesc în goodwill datorită modului său de calcul, fără ca acest lucru să reprezinte din punct de vedere conceptual fond comercial: preț de cumpărare supraevaluat (caz puțin frecvent) sau active și datorii care nu ar fi constatate la valoarea lor justă cu ocazia identificării lor separate în bilanțul consolidat (de exemplu, activele și datoriile de impozit amânat sau datorii legate de avantajele personalului) în timp ce prețul plătit ține cont de valoarea justă a activelor și datoriilor respective.

Organismul internațional de normalizare (IASB) a indicat că fondul comercial ar trebui să se constate integral la activ datorită faptului că este constituit, în principal, din nucleul goodwill-ului, iar recunoașterea lui la activ pare să fie mai bună decât contabilizarea la cheltuieli.

Contabilizarea ulterioară a fondului comercial

După contabilizarea inițială, fondul comercial pozitiv nu trebuie amortizat. În schimb, el trebuie să facă obiectul unui test de depreciere înainte de sfârșitul exercițiului de achiziție, apoi unor teste anuale sau mai frecvente, în cazul

unor indicii privind pierderea de valoare.

Contabilizarea excedentului cotei părți din interesele cumpărătorului în valoarea justă a activelor, datoriilor și datoriilor eventuale achiziționate în raport cu costul

Termenul „excedent” este utilizat prin simplificare. Standardul internațional de raportare financiară IFRS 3 utilizează expresia excedentul cotei părți din interesele cumpărătorului în valoarea justă a activelor, datoriilor și datoriilor eventuale achiziționate în raport cu costul, expresia goodwill negativ fiind suprimată din terminologia contabilității internaționale. Excedentul este reluat la rezultatul exercițiului de achiziție, dar după verificarea evaluării costului de achiziție și a corectei identificări și evaluări a activelor, datoriilor și datoriilor eventuale achiziționate.

Mărimea inițială a excedentului

El se calculează ca diferență între costul de achiziție și cota parte din interesele cumpărătorului în valorile juste ale activelor, datoriilor și datoriilor eventuale identificabile achiziționate, atunci când această diferență este negativă (costul de achiziție mai mic decât cota parte din activul net).

Luările în cont ale cumpărărilor succesive de titluri

Pentru aceste luări în control:

a) se convine mai întâi să se identifice și să se evalueze activele, datoriile și datoriile eventuale achiziționate și să se calculeze fondul comercial corespunzător datei fiecărei tranzacții semnificative, luate separat;

b) apoi, să se reevalueze cota parte din interesele anterior deținute pe baza valorilor juste determinate la data celei mai recente tranzacții având contrapartida în capitalurile proprii.

7. Consecințele evaluării, deprecierei și contabilizării fondului comercial în planul aplicațiilor practice

Exemplul 1

La 31 decembrie N, societatea M achiziționează 18% din capitalul societății F la un cost de 15.000 u.m. La această dată, valoarea justă a activelor și datoriilor nete ale societății F era de 70.000 u.m.

La 30 iunie N+1, societatea M achiziționează încă 72% din capitalul societății F, la un preț de 52.500 u.m. Pentru această achiziție, M a angajat următoarele cheltuieli: onorariile pentru auditarea situațiilor financiare ale societății F 8.250 u.m., onorarii juridice legate de achiziție 7.500 u.m., onorariile consilierilor strategici 10.000 u.m. La data achiziției celei de-a doua tranșe de acțiuni, în bilanțul societății F existau imobilizări necorporale în valoare de 25.000 u.m., formate din cheltuieli de dezvoltare relative la un proiect nou. De asemenea, societatea F deține un brevet a cărui valoare justă este estimată la 8.500 u.m. Valoarea justă a activelor și datoriilor identificabile ale societății F (cu excepția imobilizărilor necorporale) este

estimată la 37.500 u.m. Cu ocazia evaluării s-a identificat o listă de clienți specifici, în valoare de 12.500 u.m., care nu fusese înregistrată în conturile individuale.

Contractul de achiziție prevede efectuarea unor plăți suplimentare de 10.000 u.m., la 30 septembrie N+1, dacă cifra de afaceri aferentă semestrului 1 din N+1 este superioară cele din semestrul 1 al anului N. Managerii estimează că efectuarea plăților suplimentare este probabilă.

La 31.12.N, societatea M detine un procentaj de control de 18% în societatea F. Se observă că, în lipsa unor informații suplimentare, nu există nici măcar influență notabilă. În consecință, la sfârșitul exercițiului N, societatea F nu este inclusă în perimetrul de consolidare.

La 30.06.N+1, costul de achiziție al societății F cuprinde:

- costul de achiziție al participației de 18%: 15.000 u.m.
- costul de achiziție al participației de 72%: prețul de achiziție (52.500 u.m.) + onorariul auditorului (8.250 u.m.) + onorarii juridice (7.500 u.m.) + onorariile consilierilor strategici (10.000 u.m.) + plățile suplimentare estimate (10.000 u.m.) = 88.250 u.m.

În total, costul de achiziție a societății F este 103.250 u.m.

Pentru determinarea fondului comercial, se identifică și se evaluează activele și datoriile achiziționate la data fiecărei tranzacții, astfel:

- la 31.12.N: valoarea justă a activelor, datoriilor și datoriilor eventuale este 70.000 u.m.

- la 30.06.N+1: valoarea justă a activelor, datoriilor și datoriilor eventuale este cea stabilită de evaluator: 37.500 u.m.; această valoare trebuie să suporte următoarele ajustări: (i) pentru proiectul de dezvoltare, trebuie să se țină cont de faptul că o imobilizare necorporală este contabilizată separat de fondul comercial dacă este identificabilă; în referențialul internațional, proiectele de dezvoltare, în special cele realizate intern, nu răspund întotdeauna criteriilor de recunoaștere a unei imobilizări necorporale, dar ele trebuie reținute în calcul, la valoarea lor justă (25.000 u.m.), în cazul unei achiziții de societăți; (ii) lista clienților specifici, evaluată la 12.500 u.m., reprezintă o imobilizare necorporală ce trebuie recunoscută separat de fondul comercial, deoarece ea are un caracter identificabil; (iii) brevetul, evaluat la 8.500 u.m., reprezintă o imobilizare necorporală identificabilă separat de fondul comercial. În consecință, la 30.06.N+1, valoarea justă a activelor, datoriilor și datoriilor eventuale achiziționate este egală cu: $37.500 + 25.000 + 12.500 + 8.500 = 83.500$ u.m.

Fondul comercial se determină ca diferență între costul de achiziție al titlurilor și cota parte ce revine cumpărătorului în valoarea justă a activelor, datoriilor și datoriilor eventuale achiziționate, astfel:

- la 31.12.N, fondul comercial este egal cu $15.000 - 18\% \times 70.000 = 2.400$ u.m.;
- la 30.06.N+1, fondul comercial este egal cu $88.250 - 72\% \times 83.500 = 28.130$ u.m.

Ca urmare, la 30.06.N+1, fondul comercial este egal cu $2.400 + 28.130 = 30.530$ u.m.

Contabilizarea fondului comercial:

Fond comercial	= Titluri de participare	30.530
----------------	--------------------------	--------

Exemplul 2

La 1 iunie N, societatea M a achiziționat 10.000 de acțiuni ale societății F cu drept dublu de vot, la un cost de 100.000 u.m.

Capitalul social al societății F este format din 25.000 de acțiuni: 12.500 acțiuni ordinare și 12.500 acțiuni cu drept dublu de vot. Presupunem că toate acțiunile societății F conferă același drept la dividend.

La data achiziției, capitalurile proprii ale societății F, exprimate în valoare istorică, se prezintă astfel: capital social 162.500 u.m.; rezerve 87.500 u.m.; rezultat 6.250 u.m., deci capitaluri proprii totale 256.250 u.m. Presupunem că, în momentul achiziției, nu s-au identificat diferențe între valoarea justă a activelor și datoriilor și valoarea istorică a acestora.

Procentajul de control deținut de M în F:

$$\frac{10.000 \times 2}{12.500 + 12.500 \times 2} \times 100 = 53,33\%$$

Deoarece societatea M exercită un control exclusiv de drept asupra societății F, metoda de consolidare care se impune este integrarea globală.

Procentajul de interes deținut de M în F:

$$\frac{10.000}{25.000} \times 100 = 40\%$$

Calculul diferenței de achiziție:

Cost de achiziție	100.000 u.m.
(-)Partea societății M în activul net al societății	
F exprimat în valoare justă (40% x 256.250)	102.500 u.m.
= Diferență de achiziție negativă	2.500 u.m.

Contabilizarea diferenței de achiziție negative:

Titluri de participare	= Venituri din fond comercial	2.500
------------------------	-------------------------------	-------

Exemplul 3

La sfârșitul exercițiului N, societatea M a achiziționat societatea X, la un cost de 9.000 u.m., din care valoarea justă a activelor identificabile 6.000 u.m. și fondul comercial 3.000 u.m.

Presupunem că ansamblul activelor societății X reprezintă cel mai mic grup de active care generează fluxuri de trezorerie independente. Altfel spus, societatea X reprezintă unitatea generatoare de trezorerie căreia îi este alocat fondul comercial.

La 31.12.N estimările legate de amortizare sunt: durată rămasă 12 ani, metoda lineară, valoarea reziduală nulă.

Presupunem că, la sfârșitul anilor N și N+1, valoarea recuperabilă a societății X este mai mare decât valoarea sa contabilă.

În exercițiul N+2, în țara în care se află X, s-au impus restricții privind exportul produselor fabricate de către aceasta și se estimează o scădere dramatică a producției.

La 31.12.N+2, valoarea recuperabilă a unității generatoare de trezorerie X este 4.080 u.m.

În N+3, situația din țara în care se află X începe să se amelioreze și se estimează o creștere a producției. La 31.12.N+3, valoarea recuperabilă a unității generatoare de trezorerie X este 5.730 u.m.

Deoarece unității generatoare de trezorerie X i-a fost alocat un fond comercial, aceasta trebuie testată anual. S-a precizat însă că, la sfârșitul anilor N și N+1, valoarea recuperabilă este mai mare decât valoarea contabilă și că, deci, nu există depreciere.

Situația la 31.12.N+2:

Elemente	Fond comercial	Active identificabile	Total
Valoare de intrare	3.000	6.000	9.000
(-)Amortizare cumulată (*)	-	1.000	1.000
=Valoare contabilă netă la 31.12.N+2	3.000	5.000	8.000
Valoare recuperabilă			4.080
Depreciere constatată (8.000 - 4.080) (**)	3.000	920	3.920
Valoarea contabilă netă după alocarea deprecierei	0	4.080	4.080

(*) Amortizarea cumulată a activelor identificabile la 31.12.N = 2 ani x 6.000/12 = 1.000 u.m.

(**) Deprecierea constatată pentru o unitate generatoare de trezorerie trebuie să fie alocată pentru a reduce valoarea contabilă a activelor unității respective, în următoarea ordine: mai întâi, pentru a reduce valoarea contabilă a fondului comercial alocat unității generatoare de trezorerie; apoi, celorlalte active ale unității, în funcție de ponderea fiecărui activ în total unitate generatoare de trezorerie.

Cheltuieli cu provizioane pentru deprecierea imobilizărilor	=	%	3.920
		Provizioane pentru deprecierea fondului comercial	3.000
		Provizioane pentru deprecierea activelor identificabile	920

Situația la 31.12.N+3:

Elemente	Fond comercial	Active identificabile	Total
Valoare contabilă netă la 31.12.N+2	0	4.080	4.080
(-)Amortizarea exercițiului N+3 (*)	-	408	408
=Valoare contabilă netă la 31.12.N+3	0	3.672	3.672
Valoare recuperabilă			5.730
Depreciere potențial reversibilă (5.730 - 3.672) (**)			2.058
Valoarea contabilă netă pe care ar fi avut-o activele identificabile dacă anterior nu ar fi fost depreciate 6.000 - 3x6.000/12			4.500
Deprecierea ce poate fi reluată pentru activele identificabile (4.500-3.672)		828	828

(*) Amortizarea exercițiului N+3 = 4.080/10 = 408 u.m.

(**) Deprecierea fondului comercial nu poate fi reluată, iar prin reluarea deprecierei activelor identificabile nu trebuie să se ajungă la o valoare mai mare decât cea pe care acestea ar fi avut-o, dacă anterior nu ar fi fost depreciate.

Provizioane pentru deprecierea activelor identificabile	= Venituri din provizioane pentru deprecierea imobilizărilor	828
---	--	-----

8. Concluzii

Conform referențialului internațional, politicile contabile sunt principii, baze (fundamente), convenții, reguli și practici specifice, aplicate de o întreprindere pentru întocmirea și prezentarea situațiilor sale financiare. Conducerea întreprinderii trebuie să aleagă și să aplice politicile contabile de o astfel de manieră încât situațiile financiare să fie conforme cu toate dispozițiile fiecărui standard internațional aplicabil (IAS/IFRS) și ale fiecărei interpretări aplicabile (SIC/IFRIC). În absența unui standard explicit și al unei interpretări explicite, conducerea întreprinderii face apel la judecata profesională, în vederea dezvoltării unei politici contabile care să conducă la cele mai utile informații pentru utilizatorii lor. În realizarea acestei judecăți, conducerea trebuie să țină cont de: (i) dispozițiile și comentariile standardelor internaționale, referitoare la aspecte similare și legate de problema în cauză; (ii) definițiile, principiile (criteriile) de recunoaștere (contabilizare) și de evaluare (măsurare) pentru active, datorii, venituri și cheltuieli expuse în matricea de referință a contabilității financiare; (iii) pozițiile oficiale ale unor organisme de normalizare și practicile admise ale unui sector de activitate, în măsura și numai în măsura în care ele sunt în acord cu considerațiile anterioare.

Problematica fondului comercial a adus la ora reflecțiilor o serie de controverse, cele mai importante plasându-se în aria recunoașterii (contabilizării) și deprecierei.

Analiza politicilor privind tratamentul fondului comercial ne conduce la concluzia că atunci când tipologiile sunt ambigue, cu frontiere dificil de trasat, principiile sau regulile contabile sunt insuficient dezvoltate și întreprinderile pot avea un comportament oportunist. Inevitabil, când normalizarea este bazată pe reguli, se desfășoară o cursă permanentă între autorități, care vizează să le dezvolte și să le implementeze de o manieră cât mai detaliată, pe de o parte, și întreprinderi care încearcă să utilizeze reguli în scopul maximizării propriei utilități. În acest context, fondul comercial reprezintă o valoare reziduală cu caracteristici ambigue. Reflecțiile teoretice ezită între calculul unei deprecierei și cel al unei amortizări, iar societățile cotate încearcă să minimizeze impactul financiar al pierderilor de valoare. Din acest motiv, în unele referențiale contabile, amortizarea fondului comercial este propusă în lipsa unei soluții mai bune.

În urma convergenței celor două mari sisteme contabile, soluția reținută în referențialul american și în cel internațional pare să concilieze viziunea teoretică și tratamentul practic al fondului comercial, reglând atât problema transparenței operațiilor de combinare de întreprinderi față de acționari și creditorii, cât și incidența ulterioară a cheltuielilor implicate de acest activ necorporal asupra rezultatului.

Una dintre problemele care poate genera controverse este cea generată de recunoașterea sau nu a fondului

comercial în activul bilanțier. Criteriile de recunoaștere a imobilizărilor necorporale suscită următoarele comentarii:

a) Absența substanței fizice este proprie acestei categorii de imobilizări;

b) Caracterul identificabil este important deoarece el permite să se distingă fondul comercial de o altă imobilizare necorporală; el conduce la criteriul de separabilitate, dar și la natura drepturilor legate de acest activ sau la o operație referitoare la el;

c) Avantajele economice viitoare sunt reprezentate de potențialul activului de a genera, de o manieră directă sau indirectă, fluxuri de trezorerie sau echivalente de trezorerie sau, în sfârșit, ieșiri de astfel de fluxuri;

d) Conform standardului IAS 38 controlul este presupus atunci când entitatea are puterea de a obține avantaje economice de la resursa în cauză și poate restrânge accesul terților la aceste avantaje.

Am văzut anterior că unele active legate de imobilizări necorporale sunt achiziționate în cadrul unei grupări de întreprinderi. Ele trebuie să fie contabilizate la activ la data achiziției, dacă îndeplinesc condițiile comentate în cele de mai sus. În cadrul unei grupări, costul este valoarea justă la data achiziției bunului. Va trebui ca o imobilizare necorporală să răspundă criteriilor de identificare ale standardului IAS 38, pentru ca ea să fie înregistrată ca atare. În caz contrar, ea va fi considerată un goodwill.

Și în cazul activelor generate intern, putem vorbi despre goodwill și celelalte active necorporale. Reamintind că goodwill este diferența între activul net al întreprinderii și valoarea sa economică. Elementul goodwill nu poate să fie contabilizat la activul bilanțier deoarece el nu răspunde criteriilor de contabilizare și de evaluare ale standardului IAS 38. Fiabilitatea evaluării costului acestui activ (good-

will) este pusă sub semnul întrebării atunci când este creat intern. Ar trebui să fie verificată fiecare din condițiile credibilității informației ceea ce înseamnă ca ea: (i) să contribuie la prezentarea unei imagini fidele a rezultatelor și poziției financiare referitoare la entitate; (ii) să traducă în fapt capacitatea de a reflecta realitatea (substanța) economică a evenimentelor și tranzacțiilor și nu numai forma lor juridică (forma lor legală); să fie neutră, adică să nu existe elemente care să aparțină un actor al jocului social al contabilității; să fie prudentă, fără ca o astfel de calitate să contravină neutralității; să fie completă, prin luarea în cont a tuturor aspectelor semnificative. Având în vedere ritmul exponențial în care evoluează contabilitatea internațională, în curând este posibil să nu se mai pună la îndoială recunoașterea în activ a fondului comercial generat intern.

O altă problemă importantă care generează controverse contabile este recurgerea la deprecierea valorii fondului comercial, în urma efectuării testului de conformitate cu standardul IAS 36 Deprecierea activelor. Dacă există argumente că abandonarea amortizării sistematice a acestui activ necorporal constituie un progres, pentru că se evită luarea în calcul a unei durate de utilitate ce, prin esență, este subiectivă, nu este mai puțin adevărat că recursul la o depreciere (impairment) a acestui activ, în urma testului anterior amintit, este la fel de delicat, dacă nu mai mult decât estimarea unor durate de utilitate. Am putea să avem semne de îndoială că unele întreprinderi ar fi tentate să utilizeze fondul comercial ca un instrument de fardare a imaginii performanței, ele depreciind activul în cauză ori de câte ori acest lucru ar avantaja conducerea sau imaginea față de terți. În acest sens, amortizarea sistematică ar avea totuși avantajul de a nu fi practică în relație cu mărimea performanțelor cumpărătorului (Raffournier, 2005).

Bibliografie

- Dick, W., Missonier-Piera, F. (2006). *Comptabilité financière en IFRS*, Pearson Education France, pp. 259-263
- Feleagă, L., Feleagă, N. (2005). *Contabilitate financiară: o abordare europeană și internațională*, vol. 2, Editura Infomega, București, pp. 111-151
- Feleagă, N., Malciu, L. (2004). *Provocările contabilității internaționale la cumpăna dintre milenii. Modele de evaluare și investiții imateriale*, Editura Economică, București, pp. 139-144; 185-212
- Julian, J.J. (2006). *Les normes comptables internationales IAS/IFRS*, Editions Foucher, Vanves, pp. 121-125

- Lassègue, P. (1998). *Comptabilité, Lexique, 4e édition*, Editions Dalloz, Paris, pp. 275-277
- Malciu, L., Feleagă, N. (2004). *Reglementare și practici de consolidare a conturilor. Din orele astrale ale Europei contabile*, Editura CECCAR, București, pp. 158-181
- PriceWaterhouseCoopers (2006). *Regroupements d'entreprises. Questions/Réponses*, Editions Francis Lefebvre, Levallois, pp. 105-108; 115-119; 124; 193-195; 216-218
- Raffournier, B. (2005). *Les normes comptables internationales*, 2e édition, Economica, Paris, pp. 476-477